

acțiunea lui ar fi fost independentă de a turcilor, de vreme ce a început în aprilie, cum spune scrisoarea amintită din Caffa, deci înainte de expediția sultanului,⁶⁴ dar uită să ia în considerare faptul că războiul lui Vlad Țepeș cu turcii începuse înainte de expediția generală a sultanului, că în iarna dintre anii 1461—1462, muntenii luptaseră cu turcii și anume pornind de la Chilia. Mai amintesc și părerea lui C. C. Giurescu, cum că « interese superioare de stat » ar fi obligat pe Ștefan să atace Chilia, « s-o ia înaintea turcilor », deoarece Chilia era « cea mai bună apărare împotriva turcilor ».⁶⁵ Dacă Ștefan ar fi avut în vedere în adevăr apărarea împotriva turcilor, o soluție mai eficace ar fi fost să colaboreze cu Vlad Țepeș la apărarea Dunării și a cetăților ei, nu să bombardeze cetatea creștină... ca să n-o ia turcii. Atacul lui Ștefan împotriva Chiliei la 1462 a fost, în perspectiva istoriei o greșală politică, nu din cauza factorului personal al nerecunoștinței față de Vlad, care-l ajutase să ia domnia Moldovei, dar pentru că ar fi putut slăbi rezistența Țării Românești în lupta ei pentru independență față de turci, ceea ce însemna pregătirea pentru viitor a unor primejdii grele și pentru Moldova. Ștefan a fost nevoit mai tâziu să verse mult sînge moldovenesc, să depună mari osteneți în zeci de ani de lupte, pentru a desface ceea ce se împlinise cu căderea lui Vlad Țepeș, adică începutul căderii Țării Românești sub turci, să încerce a aduce înapoi pe Vlad Țepeș în scaun, dar aceste eforturi în cele din urmă s-au dovedit zadarnice: Țara Românească n-a mai putut fi salvată. Ștefan cel Mare a fost desigur un mare om politic, poate cel mai mare pe care l-a dat neamul nostru, dar la 1462, tînăr încă, nu avea o viziune politică deplină a viitorului.

Există totuși, în starea de azi a cunoștințelor istorice un fapt necunoscut pînă de curînd, care în adevăr spală pe domnul Moldovei de învinuirile ce i s-ar putea aduce de istorici. Povestirea pelerinului englez William Wey, care scrie din Rodos un raport în latinește în octombrie 1462, pus în lumină pentru istoriografia noastră de profesorul B. Cîmpina, arată că sultanul și Radu cel Frumos ridicaseră împotriva lui Vlad Țepeș pe un « duce » vecin, ca să-l poată lovi din două părți. E clar că e vorba aci de atacul lui Ștefan cel Mare. Vlad Țepeș aflînd însă de planurile turcilor, a intervenit și « s-a împăcat cu acel duce, în care avea mare încredere » (*concordarunt cum illo duce, in quo multum confidebat*) « Ducele », adică Ștefan în urma împăcării cu Vlad Țepeș, se întoarce împotriva lui Radu cel Frumos și colaborează cu Vlad împotriva domnului lăsat în țară de turci (după plecarea sultanului); Radu e lovit de două părți și după părerea memorandistului, este înfrînt. Înfrîngerea lui Radu nu era o informație exactă, dar rezultă din știrile primite de acest contemporan, că un moment dat, după lupta de la Chilia și înainte de terminarea războiului cu turcii și cu pretendentul

⁶⁴ N. Iorga, *Chilia și Cetatea Albă*, p. 125.

⁶⁵ C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, II, (ed. IV), p. 48, 55—56. Crede că atacul Chiliei lovea numai în unguri (« se uită faptul esențial că Chilia nu aparținea în acel moment muntenilor, ci ungurilor »), ceea ce, am arătat mai sus, că este inexact.